

Hospodářský růst a pokles v zrcadle sloves

Věra Höppnerová*

Slovesa označující změnu velikosti jsou pevnou a výraznou součástí hospodářského jazyka. Ve zprávách o vývoji kurzů na burze, o vývoji konjunktury, HDP, investiční činnosti, domácí poptávky, zahraničního obchodu, spotřebě domácností, inflaci či nezaměstnanosti nám přímo bijí do očí. Hospodářství je neustále v pohybu a růst jednoho ukazatele (např. cen) má za následek pokles druhého (poptávky). Odtud také jejich paralelní výskyt.

Nejprve je třeba vysvětlit pojem „slovesa změny velikosti“. Rozumí se jím jak slovesa označující růst i pokles, tak i zvětšování a zmenšování, tzn. změnu rozsahu. Jde o změnu co do množství, počtu, velikosti, rozměru, intenzity atd. Že tato slovesa hrají v hospodářské němčině důležitou roli a jsou zdrojem chyb, pozorovalo již několik autorů učebnic a věnovalo jim zvláštní pozornost.

Tento výzkum se opírá o excerpci v rozsahu 400 dokladů převážně z odborného tisku.

1. Zkoumané problémy

Při rozboru sloves změny velikosti zkoumáme především tyto otázky:

- S kterými pojmy se tato slovesa pojí? Obsahují sémantické příznaky, které řídí, zvyšují nebo omezují jejich sémantickou pojitelnost? Proč lze např. Produktion (Produktivität, Leistung) steigern, avšak ne Arbeitslosigkeit nebo Inflation?
- Existují v této skupině sloves nějaká seskupení či vztahy nebo neexistuje mezi danými slovesy žádná souvislost?
- Bylo zjištěno více než 50 sloves změny velikosti. Co je důvodem tohoto velkého počtu v hospodářské němčině? Vyplňují nová slovesa mezery v odborné slovní zásobě nebo má jejich výskyt jiné důvody?
- Ve výuce odborného jazyka je třeba se soustředit na slovesa s velkou pojitelností. Která ze zkoumaných sloves se vyskytují nejčastěji?
- A konečně: Jaké české ekvivalenty mají tato slovesa?

1.1 Sémantická pojitelnost

Sémantická pojitelnost daných sloves byla zkoumána dvěma způsoby. Za prvé byly podchyceny různé možnosti pojitelnosti jednotlivých sloves a konfrontovány se čtyřmi slovníky, aby byl zjištěn rozsah jejich významu a další možnosti pojitelnosti. Za druhé bylo osloveno sedm rodilých mluvčích, aby určili nebo vyloučili danou pojitelnost. Dotazování mělo za cíl zjistit, zda je respondentům pojitelnost známa a jak pevný či spolehlivý je v tomto ohledu jejich jazykový cit.

---

* Prof. PhDr. Věra Höppnerová, CSc.; Katedra německého jazyka, Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická v Praze, hopp@vse.cz.

1.1.1

Vlastní výzkum sémantické pojitelnosti a významu jednotlivých sloves přinesl výsledky, které zde budou stručně charakterizovány. Nápadná je nejprve zastupitelnost sloves stejného významu:

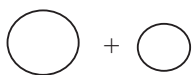
die Ausgaben, die Arbeitslosigkeit, die Beschäftigung das BIP, die Produktion, die Förderung, die Leistung, die Spareinlagen, der Umsatz	{ erhöhen sich, steigen, wachsen
die Arbeitslosigkeit, die Produktion, der Umsatz	{ nehmen ab, sinken, gehen zurück
die Kosten, die Löhne, das Grundkapital	{ werden herabgesetzt gesenkt
die Aktien	{ ziehen an, erhöhen sich, erholen sich, steigen

Zastupitelnost má však své meze. Tak se např. slovesa označující stoupání nebo klesání, tj. pohyb nahoru a dolů, nepojí vždy se slovesy, označujícími rozšiřování nebo zvětšování rozsahu:

↑ ↓	die Aktien, der Absatz, der Verbrauch, die Kurse, die Exporte, Zinsen, Preise, Löhne, Gebühren	{ steigen, steigen an, erhöhen sich, sinken
← →	die Ausstellungsfläche, das Sortiment das Geschäft, die Produktionskapazität	{ werden vergrößert, erweitert, verkleinert

Avšak některá slovesa vyjadřující prostorové rozšiřování se mohou pojít se substantivy, pro které je charakteristický vzestup nebo pokles:

Förderung / Gewinne ausbauen, Beschäftigung / Fördermenge ausweiten, Umsatz / Handel vergrößern, Kosten / das BIP verringern.

Pro změnu o určité množství se používají slovesa anheben um ... auf ... / bis zu ... steigen um ... auf ... , von ... auf ... (vesměs ve spojení s kvantitativním údajem)	{ die Preise, Gehälter, das Rentenalter
--	---

zunehmen (abnehmen)	se pojí s abstrakty (das Interesse für Kurorte, die Informationsqualität, Strukturprobleme der Wirtschaft) nebo s měřitelnými veličinami (Arbeitslosigkeit, Exporte, Produktion, Umsatz),
aufstocken	se vyskytuje ve spojení s omezeným počtem termínů (Fonds, Investitionen, Grundkapital), označujících peněžní prostředky pro určitý účel,
verbilligen (verteuern)	se objevuje vesměs v souvislosti s termíny, vztahujícími se k finančním nákladům (Preise, Produktion, Dienstleistungen, Kosten, Lebenshaltung),
kürzen	znamená „snížit“, avšak většinou v negativním smyslu (Gehälter, Löhne, Renten, Sozialausgaben, Weihnachtsgeld, Zahlungen, Großhandelspanne, Arbeitsstellen). Ale v kladném významu: die Lieferfrist, die Arbeitszeit kürzen.
steigern nebo sich erhöhen	se vztahuje především k těm ekonomickým veličinám, které dokumentují výkonnost firmy nebo země a které si vyžadují úsilí nebo námahu (die Leistung, die Produktivität, den Gewinn, den Marktanteil, die Einnahmen, die Wettbewerbsfähigkeit). Toto pravidlo nám pomůže vysvětlit časté chyby studentů: „Wir gehören zu den Ländern, deren BIP + steigert“ (místo: „steigt“). „Ich habe meinen Chef gebeten, mein Gehalt zu + steigern (místo: „erhöhen“).

1.1.2

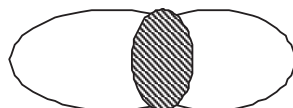
Druhou cestou, jak zjistit sémantickou pojitelnost sloves změny velikosti, bylo dotazování rodilých mluvčích. Tito obdrželi seznamy 21 sloves pro růst a 23 sloves pro pokles, u nichž měli udat nebo vyloučit pojitelnost s 21 ekonomickými pojmy, které se v hospodářské němčině zvláště často vyskytují (Aktien, Inflation, Löhne, Preise, Produktion, Steuern, Währungskurse, Zinsen aj.).

Rodilí mluvčí měli úzký vztah k hospodářské němčině – pracovali jako vysokoškolští učitelé odborného jazyka, redaktoři hospodářských novin či pracovníci hospodářské praxe. Časově náročné dotazování ukázalo především velkou nejednotnost při odhadu sémantické pojitelnosti, ale i určitou nejistotu, které byla otevřeně přiznána. U některých respondentů některé údaje chyběly. Celkově se shodli jen v 215 případech z 924, což odpovídá 23 %. Je nápadné, že si byli mnohem jistější v odmítnutí pojitelnosti než v jejím potvrzení, a to v poměru 76 : 24. Při hledání pravidel sémantické pojitelnosti je proto spolehlivější se opírat o vlastní excerpci.

1.2 Vztahy mezi slovesy dané skupiny

Zkoumaná slovesa mají různý významový rozsah, přičemž se jejich významové složky překrývají:

zunehmen
přibývat, přibrat

wachsen
růst

an Bedeutung zunehmen
získat na důležitosti

die Arbeitslosigkeit nimmt zu
nezaměstnanost roste

Ve skupině sloves změny velikosti můžeme rozlišovat **antonyma** (steigen – sinken / fallen, zunehmen – abnehmen, vergrößern – verkleinern). Děj může být vyjádřen **stylisticky neutrálně**, ale i **obrazně** (die Wirtschaftsleistung nimmt ab – schrumpft, die Preise sanken stark – die Preise purzelten, der Konzern schränkte seine Produktion ein – der Konzern drosselte seine Produktion).

Potíže studujícím působí zvláště silné sloveso **sinken** a od něho odvozené kauzativum a slabé sloveso **senken**.

1.3 Obrazně užitá slovesa

Obrazně užitá slovesa zaujímají v dané skupině sloves důležité místo – k slovesům stylisticky neutrálním jsou v poměru 26 : 25. Zvláště v publicistických textech s hospodářskou problematikou je jejich obliba značná. Důvodem je snaha o oživení, zpestření faktografického zpravodajství. Tak např. ve zprávě o vývoji na burze je pokles indexů vyjádřen těmito slovesy: der Frankfurter DAX **büßte** rund 10 % **ein** / der Nikkei 225 **verlor** fast 30 % / der Hang Seng **fiel** um 11 % / der Nasdaq-Index **rasselte** um mehr als 35 % **in den Keller**.

V novinovém textu o zvýšení reálných mezd se toto zvýšení odráží ve slovesech: Die Mindestlöhne **stiegen** um 3 Prozent / die Mindestgehälter **wurden** um 1,8 Prozent **erhöht** / die Mindestlöhne für Handelsarbeiter **wurden** um 27,6 Euro **hinaufgesetzt** / die Gehälter der Politiker **wurden** um 0,8 Prozent **angehoben**.

Slovesa jak v prvním, tak i v druhém textu mají stejný význam, avšak užitím různých sloves nepůsobí suchý faktografický text tak monotónně. To je také jeden z důvodů, proč autoři neúnavně vytvářejí stále nová metaforická slovesa. Přitom vzniká více sloves označujících pokles než sloves vyjadřujících růst. Poměr těchto skupin je 15 : 8, i když jsou slovesa poklesu užívána méně často.

Obrazně užitá slovesa se dělí na dvě skupiny – slovesa růstu a vzestupu a slovesa poklesu a zmenšování, přičemž lze u každé skupiny dále rozlišovat slovesa tranzitivní a intransitivní. Všechna slovesa uvádíme v typických spojeních a s českým překladem. Nový, přenesený význam v odborném jazyce se v našich slovnících většinou dosud nevyskytuje. K intransitivním slovesům růstu a vzestupu patří:

die Aktien ziehen an – *akcie stoupají*; die Börsenkurse erhöhen sich – *burzovní kurzy se zotavují*; die Preise klettern – *ceny se šplhají*; die Löhne legen zu – *mzdy se zvyšují*.

K tranzitivním slovesům patří pouze aufstocken a ausbauen: Fonds werden aufgestockt – *fondy se navyšují*; die Gewinne werden ausgebaut – *zisky se zvyšují*.

Slovesa vyjadřující pokles se vyskytují zejména v burzovních zprávách a skýtají ještě pestřejší obraz. Mezi nimi převažují opět slovesa intransitivní:

die Kurse bröckeln ab – *kurzy se drolí*; die Exporte sackten ab – *vývozy poklesly*; der Konsum stürzte ab – *spotřeba se propadla*; die Preise fallen – *ceny padají*; die Preise stürzten – *ceny se propadly*; die Produktion ist eingebrochen – *výroba se propadla*; die Kurse gaben nach – *kurzy polevily / poklesly*; die Preise purzeln – *ceny se hroutí / propadají*; das Eigentum schmilzt – *jmění se tenčí*; die Wirtschaftsleitung schrumpft – *hospodářská výkonnost klesá*.

Na rozdíl od personifikujících intransitivních sloves je skupina tranzitivních sloves, označujících snižování, zmenšování či zeslabování, menší:

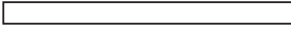

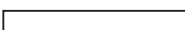

Arbeitsplätze werden abgebaut – *pracovní místa jsou odbourávána*; die Inflation wird gedämpft – *inflace je snižována*; die Produktion wird gedrosselt – *výroba je thumena*; man

drückt die Preise – *stlačují se ceny*; die Personalkosten werden zurückgeschraubt, *osobní náklady se omezují*; Ausgaben werden gekürzt – *výdaje se snižují / krátí*.

Vedle jednoduchých obrazně užitých sloves změny velikosti existuje též řada vícečlenných slovesných metafor (Die Aktien taten einen Sprung nach oben. Der Euro schoss an der New Yorker Börse gegenüber dem Dollar nach oben. Die Aktien gingen / rasselten in den Keller. Die Börsen in Europa und Asien gerieten in freien Fall.). Je příznačné, že se opět vyskytují převážně v jazyce burzy, který má zvláštní zálibu v metaforách. Burzovní dění se tak dramatizuje.

1.4 Četnost výskytu

Abychom získali obraz o četnosti výskytu jednotlivých sloves, byl zkoumán reprezentativní vzorek 25 článků z odborného tisku. Vyskytlo se zde 206 jednoduchých sloves, majících následující četnost:

steigen		41x
wachsen		22x
sinken		19x
zulegen		16x
zurückgehen		14x
sich erhöhen		12x
fallen		8x
ansteigen		8x
schrumpfen		7x
dämpfen		6x
zunehmen		6x

2. Shrnutí a metodické závěry

Slovesa označující změnu velikosti jsou výraznou součástí hospodářského jazyka. Jejich těžko vymezitelná sémantická pojitelnost činí často potíže i rodilým mluvčím. Přesto lze zformulovat určitá pravidla jejich užití, jako např. u sloves zunehmen, steigern, kürzen, aufstocken, anheben a dalších. Není důležité naučit u každého slovesa všechny možnosti spojení, nýbrž vštípit studujícím ta nejmarkantnější a nejtypičtější: die Produktivität steigern, die Produktion drosseln, die Arbeitsplätze abbauen, die Zinsen senken atd. Zvláštní pozornost je třeba ve výuce věnovat těm slovesům, u nichž byla zjištěna vysoká četnost výskytu.

Literatura

- BÜRGER, J. a kol. 1997. Německo-český hospodářský slovník. Plzeň : Nakladatelství Fraus, k. s., 1997.
BUTZPHAL, G.; RIORDAN, C. 1991. *Studium Wirtschaftsdeutsch*. Frankfurt am Main : Verlag Moritz Diesterweg, 1991, S. 27.
DUDEN, Deutsches Universalwörterbuch. 2000. Mannheim. Leipzig. Wien. Zürich : Dudenverlag, 2000.
HÖPPNEROVÁ, V.; KERNEROVÁ, J. 2004. *Němčina v hospodářství*. Praha : Ekopress, 2004, S. 94.

JANKO, J.; SIEBENSCHIN H.: *Příruční slovník německočeský*. Praha : Státní nakladatelství, 1936–1938.

NICOLAS, G.; SPRENGER, M.; WEERMANN, W. 1991. *Wirtschaft auf Deutsch*, München : Verlag Klett Edition Deutsch GmbH, 1991, S. 145, 277.

WÖRTERBUCH DER DEUTSCHEN GEGENWARTSSPRACHE. 1980. Berlin : Akademie-Verlag, 1980.

Economic Growth and Decline in the Mirror of Verbs

Abstract

Verbs expressing economic growth and decline are an important part of business language. The rules for their semantic connectability are hard to determine, even for native speakers. Partial rules for the use of some of them are formulated in this article. A lot of the metaphorically used verbs are not to be found in our dictionaries. They appear in the business language, especially for stylistic reasons.

Keywords: business language; verbs of growth and decline; rules of their use.

JEL classification: Z19